

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE
"HISTORISCHE VERENIGING SOEST"

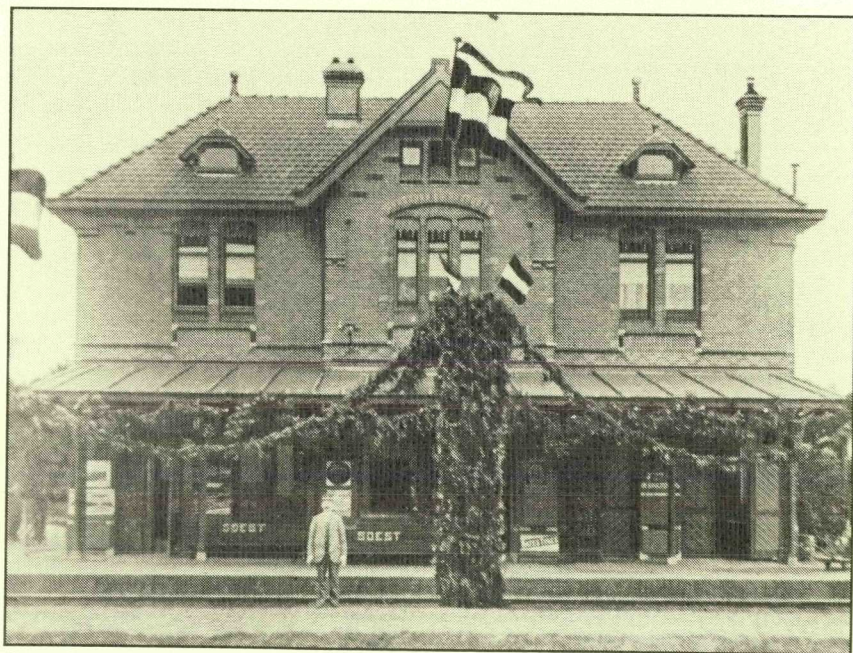

Foto omslag:

50 jarig bestaan Spoorlijn Baarn - Den Dolder

Historische Vereniging Soest Opgericht 8 mei 1980

Bestuur:

- Voorzitter : P.J. van Doorn, Schoutenkampweg 113, Soest
Secretaris : Mevr. E.M. Stolwijk, Kruisweg 2, Soest, telefoon 035-6017113
Penningmeester : A.F.M. Krijger, Clemensstraat 54, Soest
Overige leden : R.P. van Dorresteijn, Kolonieweg 6a, Soest
A.J. van den Dijssel, Irenelaan 7, Soest
J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a, Soest
W.J.M. van Hofslot, Kerkpad ZZ 10, Soest
W.P. de Kam, Emmalaan 3, Soest
W.C.J.M. Peters, Van Meckelenburglaan 24, Soest
W. Routers, Cimbaal 19, Soest
- Redactiecommissie : J.E.J. Hilhorst
W.P. de Kam
A.F.M. Krijger
W.C.J.M. Peters
- Redactie-adres : Plasweg 57a, Soest
- Omslag : W. Routers
Grafische verzorging : Drukkerij Practicum BV, Torenstraat 22a, Soest
Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

De contributie bedraagt f. 35,00 per jaar

- Betaling is mogelijk : - op de postrekening van de penningmeester
Historische Vereniging Soest nummer 54 59 218
- danwel op de bankrekening van de Vereniging bij de Rabobank
te Soest, rekeningnummer 3599.02.235.
(Giro van de bank: 21 27 75)

- Losse nummers : verkrijgbaar bij de secretaris.
Leden f. 5,00
Niet leden f. 10,00

In memoriam Sjoukje van Doorn-van der Linden

Te vroeg, naar menselijke maatstaven gerekend, is Sjoukje van Doorn-van der Linden op vrijdag, 10 april jl. op 62-jarige leeftijd plotseling overleden.

Vanaf het Zomernummer van 1997, precies een jaar geleden, nam zij de functie van eindredacteur van Van Zoys tot Soest op zich. De naam van ons blad is meer dan 18 jaar geleden geïnspireerd op een spel dat in het kader van de feestelijkheden rond 950 jaar Soest (1979) werd gespeeld en waarvoor zij - uiteraard op haar manier - op de achtergrond werkzaamheden verrichtte.

Toen zij eind 1996 werd gevraagd de functie van eindredacteur met ingang van de nieuwe jaargang op zich te nemen, behoefde zij niet na te denken.

Zo herinneren wij ons Sjoukje. Niet op de voorgrond; dat lag haar niet. Wel stimulerend met een eigen mening. Het was bijvoorbeeld haar initiatief na te denken over een iets andere vormgeving van Van Zoys tot Soest; zij heeft het resultaat ervan niet mogen beleven.

Wij als Historische Vereniging zijn haar veel dank verschuldigd voor haar inzet. Wij deden nooit tevergeefs een beroep op haar.

De tekst op de kennisgeving van haar overlijden: "Pas als je geleefd hebt kun je sterven. Ik heb geleefd", willen wij van ganser harte onderschrijven.

Ons medeleven gaat uit naar haar man Piet en naar haar kinderen en kleinkinderen. Mogen zij de kracht ontvangen om dit grote verlies te dragen.

Sjoukje, dank voor je werkzaamheden.

Soest, mei 1998

Het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

Nieuwe uitgave "van Zoys tot Soest", nieuwe samenstelling redactie.

De nieuwe uitgave van ons verenigingsorgaan "Van Zoys tot Soest", heeft een nieuwe lay-out gekregen. Hiervoor waren reeds plannen ontwikkeld, doch door het onverwachte overlijden van ons redactielid Sjouk van Doorn leek dit alles een andere wending te krijgen. Inmiddels is een nieuwe redactie samengesteld en konden deze plannen worden doorgezet.

De nieuwe leden van de redactie zijn de heren W.P. de Kam en A.F.M. Krijger. Daarnaast weet de reactie zich voor de vormgeving van het tijdschrift bijgestaan door de (bestuurs-)leden R.P. van Dorresteyn en W. Routers.

"Paleis Soestdijk en zijn bewoners"

(Hechte banden met de gemeente Soest, "niet koud -historisch, doch warm metterdaad").

Dit is de titel van het onlangs verschenen nieuwe themanummer van onze vereniging. Een rijk geïllustreerd boek over de relaties door de eeuwen heen van de bewoners van het paleis en de inwoners van Soest.

En dat deze er zijn geweest, blijkt wel als men het boek doorleest. Een bijzonder thema-nummer, waarmee ons lid Jan van Steendelaar als eind-redacteur onze vereniging een bijzondere dienst heeft bewezen. Zeker niet onvermeld mogen blijven de historische bijdragen van ons lid en gemeentearchivaris Tori Reigchelt.

Overhandiging van het themanummer aan Prins Bernhard

Wel heel bijzonder is het voor een historische vereniging dat Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard het themanummer voorzien heeft van een door hem ondertekend voorwoord.

De inleiding van het themanummer begint met deze zin: " Niet koud-historisch, doch warm metterdaad onderhouden de bewoners van Paleis Soestdijk hechte banden met deze gemeente". Woorden uitgesproken door burgemeester mr. Govert Deketh op 15 april 1937 bij het kennismakingsbezoek van prinses Juliana en Prins Bernhard na hun vestiging op paleis Soestdijk. Hoe actueel deze woorden zijn blijkt wel uit het feit dat op 17 april jl. het eerste exemplaar van het themanummer op paleis Soestdijk door onze burgemeester J. De Widt in aanwezigheid van Jan van Steendelaar, Ton Meijer (uitgever) en onze secretaris Els Stolwijk, aan Prins Bernhard mocht worden uitgereikt. Enkele exemplaren werden door prins Bernhard gesigneerd, waarvan één exemplaar uiteraard voor de vereniging.

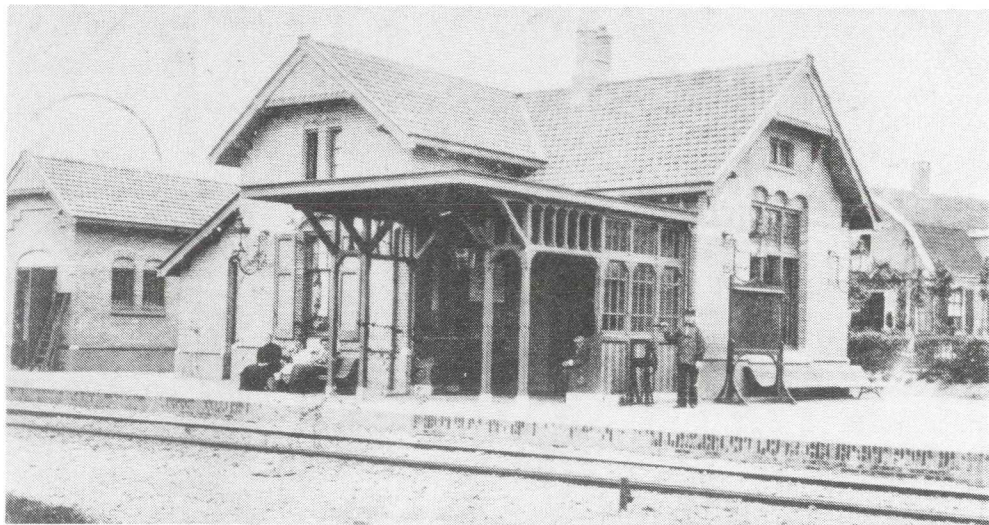
Prins Bernhard signeert enkele exemplaren van het themanummer

STATIONS op Soest; 100 jaar verbinding per spoor met de rest van de wereld.

Henk Gerth

Wist u dat het eerste station wat de naam SOEST droeg, niet het in 1968 gesloten stationsgebouw aan de Stationsweg was maar het stationsgebouw SOESTDUINEN? Dit station is gebouwd in 1863 naar een ontwerp van de architect N.J. Kamperdijk. Na het gereedkomen van de spoorlijn Den Dolder-Baarn werd de naam veranderd in SOESTERBERG en in 1921 pas veranderd in de naam SOESTDUINEN. Er is zelfs nog aan gedacht om, en dat staat op een ontwerp van de Nederlandse Centraal Spoorwegmaatschappij, om een verbinding aan te leggen tussen Soestduinen en Soest-Zuid aan de ene kant en aan de andere kant de lijn door te trekken naar Zeist en Bunnik.

De Ned.Centr.Sp.Mij richtte een dochteronderneming op, de "Utrechtse Locaal Spoorwegmaatschappij", die de nieuw aan te leggen spoorlijn tussen Den Dolder en Baarn ging exploiteren. Deze maatschappij heeft de architect J.F. Klinkhamer ontwerpen laten maken voor de stations Soest, Soestdijk en Baarn-Buurtspoor.

Halte Soestdijk (1903)

Het station Soestdijk kreeg op verzoek van Koningin Emma een speciale wachtkamer. Deze was een aanbouw aan de wachtkamer 2e klasse. Er konden precies vier personen in plaatsnemen, twee aan twee tegenover elkaar.

U kunt aan de buitenkant van het gebouw nu nog zien waar deze, indertijd donkergroen geschilderde aanbouw heeft gezeten. Ook de overkapping is daar gelijktijdig bijgebouwd. Het gebouw is nu een gemeentelijk monument.

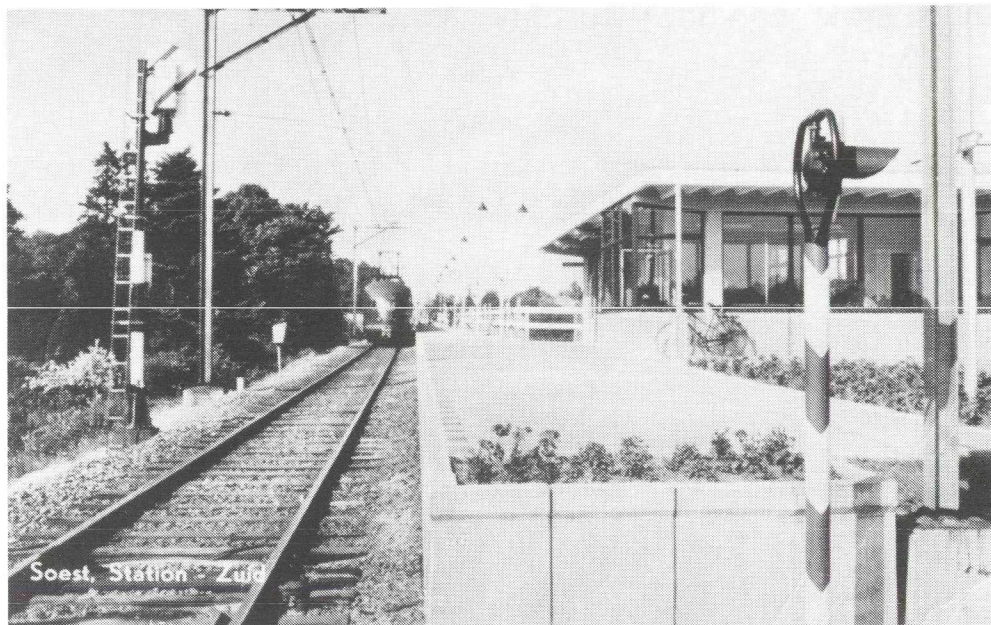
Het station Soest is, evenals Soestdijk, in 1897 gebouwd. Het heeft invloeden van Chalet-stijl. De gevels zijn verlevendigd met gele verblendsteen in de ontlastingsbogen, in de banden en in fries. Op verdiepingshoogte: negen hoekblokken; uitkragende waterlijsten. Een uitgemetselde plint, met een afdeling aan de bovenzijde van bruin verglaasde steen. Op de hoeken hardsteen, klimmend langs de topgevels. Ook dit gebouw is een gemeentelijk monument.

Er was vroeger een klein emplacement. Dit werd voor goederenvervoer gebruikt. Aan de Engzijde lag de los- en opslagplaats voor kolen. Voor "De Maalderij", nu Welkoop geheten, was een andere aftakking gemaakt.

Toen het vrachtverkeer over de weg een grote vlucht ging nemen en de kolenmijnen gesloten werden, hebben de N.S. het emplacement afgebroken, dat bespaarde veel onderhoudskosten.

Soest-Zuid heette vroeger halte "De Nieuwe Weg" en was gelegen tussen de Parklaan en de Kolonieweg.

Op het klein perron stond een donkergroen geschilderd wachthok, tegenwoordig noemt men zoiets een A.B.R.I Maar de treinen werden langer en pasten niet meer tussen de twee wegen. Het werd daarom verlegd tussen de Ossendamweg en Parklaan. Gelijktijdig is er een stationsgebouwtje met wachtruimte bijgezet. Dit was een ontwerp van Dr. Ir. W.B. Kloos.

Station Soest-Zuid (1972)

Er is vroeger nog een stopplaats geweest en wel voor de Paltz. Dit was een eis van Jhr. Rutgers van Rozenburg die de grond voor de bouw van de halte "De Nieuwe Weg" had afgestaan. De stopplaats lag aan het eind van het Berkenlaantje. Om de trein te laten stoppen moest men overdag met een witte lap zwaaien en 's avonds met een brandende lantaarn, had men die niet dan mocht je ook een krant in de brand steken.

BRONNEN EN LITERATUUR:

HET M.I.P

VAN ZOYS TOT SOEST NR. 2 1988

GEM ARCHIEF SOEST.

De schatten van het gemeentehuis.....(2)

Joop Piekema

In de loop van 1957 wordt goede vordering gemaakt met de aanleg van het gemeentelijke fotoarchief. De Amersfoortsche Courant van 26 september 1957 bericht dat, na een eerdere oproep tot de Soester burgerij, *"bijzonder aardige foto's op het gemeentehuis (zijn) ontvangen en dit stemt het gemeentebestuur tot dankbaarheid. (....) Dezer dagen - zo gaat de krant verder - hebben wij reeds een kijkje genomen in de toegezonden foto's. Veel, wat nu reeds historie en zelfs al legende is, wordt door deze documentatie aan het verleden ontrukkt. De heer Iburg, die vroeger het landgoed "Braamhage" bewoonde, is voor de Soester jeugd eigenlijk reeds een legende, maar in het archief ziet men hem in een van de vijvers van zijn tuin rond peddelen op een waterfiets (....).*

Nieuwerhoek met de bus van Tensen, 1957.
Het valt nogal mee met het voortjagend snelverkeer.

Op het Nieuwerhoekplein, waar het snelverkeer voortjaagt, stonden vroeger statige lindebomen en de drie landelijke wegen, die er te samen kwamen, deden het dorp alle eer aan. Wanneer men die oude kiekjes vergelijkt met de huidige situatie, lijkt het, alsof zich een wonder heeft voltrokken. (...)

Van de twee molens, die de gemeente Soest bezat, zijn vele foto's binnengekomen, evenals van het huis Vredenhof, dat enige jaren geleden werd gesloopt en waar nu moderne bungalows worden gebouwd. (.....) Wil het beeld-archief volledig worden, dan zullen nog meer opnamen uit het duister worden ontrukkt. Nogmaals doet het gemeentebestuur een beroep op de inwoners om medewerking te verlenen. (....) Het kan namelijk gebeuren dat het nageslacht ze meteen in de vuilnisbak werpt,(....) maar dan is de gemeenschap er niet mee gebaat".

Er komt nu een zo grote toevloed van oude en nieuwe afbeeldingen op de heren Peet en Heupers af, dat er een opstopping dreigt te ontstaan. De oplossing van het probleem wordt gevonden in het besluit van B. en W. d.d. 1 juli 1958 om de werkloze hoofdarbeider J.Weijers uit Soesterberg gedurende enkele maanden aan het duo toe te voegen.

Op 11 oktober 1958 is het dan zover: het gemeentelijk foto-archief is gereed! De pers wordt uitgenodigd om de collectie te komen bekijken. Dagblad "Het Centrum" bericht er 17 oktober 1958, onder de kop "duizend platen vertellen geschiedenis van Soest", het volgende over:

"in één der kamers van her gemeentehuis te Soest onder het ressort van de heer Th.M.Peet bevindt zich een kast met opvallend grote laden. Ordelijk zijn er kaartjes op bevestigd, waarop de inhoud staat vermeld. De normale aanblik van een archief. Op één van die kaartjes staat "Foto-archief". Wie dit zo even komt bekijken, heeft niet in de gaten dat het vullen van die lade met circa 1000 foto's 500 uren werk minstens gekost heeft. Maar die inhoud mag er dan ook zijn. Vooral de oude Soestenaren zouden niet gauw uitgekeken raken op de verzameling foto's, die in primitief geschoten plaatjes en knap vervaardigde portretten vertellen van de geschiedenis van het nu al 930 jaar oude Soest(....) Wie eens bepaalde foto's uit het verleden van Soest zou willen zien bij de een of andere gelegenheid, mag in het gemeentehuis

in het archief komen snuffelen. Voorts zijn van een aantal foto's diapositieven gemaakt. Organisaties die er belangstelling voor hebben, kunnen de heer Peet waarschuwen. Die schept dan de gelegenheid om die plaatjes een keer te vertonen, vergezeld van een korte lezing over het wel en wee van Soest in het verleden".

De dia-verzameling groeit in de komende maanden nog flink aan, en daarmee treden de heren Peet en Heupers in 1959 en 1960 regelmatig in de schijnwerper. Diverse krantenknipsels uit die jaren maken melding van dia-lezingen, zoals voor de ABTB-CBTB, winkeliersverenigingen, PvdA, de Katholieke Arbeidersbeweging, Unie van Vrouwelijke Vrijwilligers.

Van Weedestraat kruising Nassaplantsoen, circa 1957. Links zien we de villa "Nostra Vota", bijgenaamd "de Rode Villa", waarin gevestigd het pension van dhr M.A.Rombout. Rechts is de elektrische apparaten winkel van W.N.A.M. Nieuwenhuis, later voortgezet door J. Cornelissen. Genoemde panden zijn gesloopt respectievelijk in 1977 en 1978.

Op 18 maart 1959 wordt óók de gemeenteraad getrakteerd op een dia-lezing oud Soest. "De raadsleden zullen zo een beeld krijgen van het vroegere dorpsleven", aldus de Amersfoortsche Courant van 5 maart 1959. Het is de tijd dat grote uitbreidingsplannen voor Soest op stapel staan die - naar toenmalige verwachtingen - van het oude vertrouwde dorpsbeeld geen spaan meer heel zouden laten. "Soest is eeuwenlang onveranderd gebleven, maar vooral de laatste jaren heeft het dorp een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt en het zal niet lang meer duren, of alle oude bekende plekjes zullen zijn verdwenen" - aldus de heer Heupers tijdens de dia-lezing voor de winkeliersvereniging Soest en de r.k. Middenstandsvereniging op 26 januari 1959. "Vooral wanneer de Eng volgebouwd zal zijn, is het dorpsbeeld van vroeger radicaal verdwenen. Slechts de Kerkebuurt zal waarschijnlijk nog een herinnering blijven", zo vervolgt de heer Heupers.

Het oude gemeentehuisje met de dorpspomp aan de Kerkstraat,
voor de restauratie, circa 1957.

Een doemscenario? Neen, in die dagen een dreigende werkelijkheid..... Want een jaar later, op de jaarvergadering van de ABTB op 23 maart 1960, komt de aap uit de mouw Twee weken eerder hadden de leden nog mogen genieten van een knusse dia-lezing "oud Soest", gegeven door het onafscheidelijk duo Peet en Heupers. Maar op de jaarvergadering is het andere koek als wethouder W.G.v.Zadelhoff (openbare werken) de uitbreidingsplannen van Soest komt toelichten. Veel genieten is er dan niet meer bij, sterker nog, de ABTB-leden zitten te sidderen op hun stoelen, als Van Zadelhoff het woord voert. Want - zo schrijft de Soester Courant van 25 maart 1960 onder de kop "Soest in de toekomst" - "als de Eng bebouwd is dan zal Soest ruim 40.000 inwoners hebben maar, met het Soester Veen erbij zal het inwonertal tot 80.000 kunnen oplopen. Dit zal nodig zijn om de bevolkingsoverloop van de randstad Holland te kunnen opvangen". Neen, het zijn geen vrolijke woorden die wethouder Van Zadelhoff aan de agrariërs richt. Dagblad het Centrum had er op 9 maart 1960 al fijntjes op gewezen dat de jaarvergadering een zeer belangrijke avond zal worden "aangezien vele leden met de uitbreidingsplannen te maken zullen krijgen".

(wordt vervolgd)

BRONNEN:

- EEN DRIETAL DOSSIERS "BEELDDOCUMENTATIE", GEMEENTEARCHIEF.

Een pijnlijk incident op het station Soestduinen

A.F.M. Reichgelt

In het archief van Commissie van Weldadigheid trof ik bij de ingekomen stukken uit 1864 een brief aan afkomstig van de Nederlandsche Centraal Spoorweg Maatschappij (NCS) die de pas aangelegde lijn Utrecht - Amersfoort - Zwolle exploiteerde. Het was een in scherpe bewoordingen gesteld antwoord op een boze brief van de Commissie. Op de achterkant van de ingekomen brief van de NCS bevindt zich een kopie van de betreffende brief van de Commissie. Een gebruikelijke

praktijk bij de administraties in die tijd waardoor de bij elkaar behorende brieven zich op één archiefstuk bevinden.

De brieven hebben betrekking op een gebeurtenis die ik de lezers niet wil onthouden vanwege het aardige tijdsbeeld en die ik maar aanduid als: een pijnlijk incident op het station Soestduinen. Dat station heette toen nog station Soest. Het was namelijk het enige station binnen de gemeente Soest. De Oosterspoorweg (Amsterdam-Amersfoort) van de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij zou pas in 1876 in gebruik genomen worden. De lijn Den Dolder-Baarn, waardoor Soest eindelijk binnen de bebouwde kom van het dorp een station Soest zou krijgen werd in 1898 in gebruik genomen. Dit jaar (1998) zal de laatste trein op wat inmiddels het station Soestduinen heet stoppen en is het precies 100 jaar geleden is dat de lijn Den Dolder-Baarn van de Utrechtsche Locaalspoorweg in gebruik werd genomen. Reden genoeg om de herdenking van dit gedenkwaardige jaar met een anekdote op te luisteren.

Leden van het koninklijk huis maakten van de lijn Utrecht-Amersfoort gebruik om naar paleis Soestdijk te komen. Vanaf wat ik dan nu maar station Soestduinen noem werd per koets verder gereisd. Gewone stervelingen konden van een omnibusdienst gebruik maken om de afstand tussen station en dorp gebruik te overbruggen. De Commissie van Weldadigheid, bestaande uit burgemeester Gallenkamp Pels, pastoor Steenhoff, dominee Bos en Mr. Falck, had als ontvangstcomité voor de koningin-moeder Anna Paulowna op het station willen fungeren.

Tot hun grote verontwaardiging was hun echter de toegang tot het station ontzegd door een onvermurwbare stationschef. De heren waren zich natuurlijk zeer van hun waardigheid bewust. Ik zal de verontwaardiging van de Commissie over het gebeuren maar in de eigen bewoordingen weergeven in de brief van 11 juni aan de directie van de maatschappij:

(op de hiernavolgende middenpagina een kopie van het originele antwoord van de N.C.S. op de, op de daarna volgende pagina, geciteerde brief)

NEDEERLANDSCHE
CENTRAAL-SPOORWEG-
MAATSCHAPPIJ.

HOOFDADMINISTRATIE.

L^r. I N° 1012.

ONDERWERP.

— *Ulagt.*

NOTA. Wordt verzocht bij het antwoord dien
datum en het nummer dezer missive
naauwkeurig na te helen.

Amsterdam den 20 Junij 1864.

van
de Commissie van Weldadigheid
van H. M. de Koningin-Moeder
te
Drecht.

Ter voldoening aan het verlangen
door U geuit in uw schrijven van 11 dezer,
hebben wij de toe U het volgende tot inlichting
mede te deelen.

De ...

den toegang tot het station weigerde bij ge-
legenhheid van de aankomst van H. N. de Koningin
Mader op 10 dixer, handelde hij ingevolge uit-
drukkelijke bevelen van zijne superieuren ontbrengen
en deze bevelen waren het gevolg van het door
H. N. te kennen gegeven verlangen om inognito
te reizen. Noem het ons bed doet, dat ik daar-
door in 't voornemen om H. N. bij Hoogen
de declare aankomst aan het station te ^{in verbande} verwelkomen,
gelooven wij de beregtheid van den stationsoef
graagzaam te hebben bevezen, terzigt hetgeen door
ik als minder kiesch in de wijze, waerop de weging
ten Wren aarvies geschiedde, wordt voorgesteld,
ook minder aan hem ken worden gaven, daar
het loch teker zijne schuld niet was, dat zick

ten

' Sedert veele jaren bestaat het gebruik dat Hoogst Dezelve [koningin-moeder Anna Paulowna] bij Hare jaarlijksche komst alhier tot het vestigen Harer Zomerresidentie op het Domein Soestdijk door ons ontvangen en verwelkomd wordt en was ons voornemen daartoe, reeds een paar dagen tevoren, aan den Stations-chef alhier te kennen gegeven om zulks, ditmaal en ook voor het vervolg bij H.D. aankomst in of aan het stationsgebouw.

Bij onze komst aldaar, ongeveer ½ uur vóór de vermoedelijke aankomst van H.M. trein, werd ons aan den ingang der wachtkamer, door den Stations-chef kennis gegeven:

"dat hij Order had om, bij H.M. aankomst, niemand tot H.D. persoon te laten naderen".

Door ons gevraagd of autoriteiten in het algemeen en bepaaldelijk wij, in onze bovengenoemde kwaliteit, niet van dat verbod waren uitgezonderd, en door wien en wanneer die order gegeven was, ontvingen wij ten antwoord: dat niemand was uitgezonderd, dat men die [order] van den heer Van Heukelom had ontvangen en wel met den middagtrein, die toen ongeveer reeds 1½ uur geleden was gepasseerd. Het voor ons onaangename dier onverwachte en bevreemdende mededeling voor de deur der wachtkamer, werd zeker niet verminderd daardoor dat die ons gewerd in tegenwoordigheid van de ommestaande veldwachters, koetsiers, mindere spoorwegbeambten enz. en onzes ondanks vonden wij ons dus verplicht ons onverrichter zake van het terrein te verwijderen, daar wij geene feitelijke verhindering verlangden uittelokken'.

Het is duidelijk dat de heren gezichtsverlies hadden geleden. De directie van de Centraal Spoorwegmaatschappij schreef een zeer assertieve brief terug waarin werd opgemerkt:

- dat de stationschef geheel overeenkomstig de instructie van zijn superieuren had gehandeld. Deze instructie was ingegeven door de wens van de koningin om incognito te reizen.
- dat de door de Commissie als minder kies ervaren weigering (namelijk ten overstaan van de ondergeschikten) niet de schuld was van de stationschef. Hij kon er toch niets aan doen dat heren een heel gevolg hadden meegenomen.

- dat het verder aan het bestuur van de spoorwegmaatschappij vrij stond om personen de toegang tot haar eigen terreinen te ontzeggen.

BRONNEN EN LITERATUUR:

GEMEENTEARCHIEF SOEST, ARCHIEF COMMISSIE VAN WELDADIGHEID, INGEKOMEN STUKKEN 1864.

G.A. RUSSEER. TRAM EN TREIN TUSSEN EEM EN RIJN, DEEL III. ALPHEN AAN DEN RIJN, 1997.

Station Soestduinen

Pastoor Steenhoff

Redactie

In de Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland verscheen in 1996 een biografie over Joannes Zwijsen, bisschop (1794-1877) van de hand van Dr. J.W.M. Peijnenburg (ISDN 90-7064-154-2).

Het gemakkelijk leesbare boek telt bijna 500 pagina's. Op drie bladzijden komt de naam van pastoor Steenhoff voor. Deze vermeldingen trokken de aandacht van de redactie van Van Zoys tot Soest.

Bij zijn eerste bezoek aan Rome in 1854, in zijn kwaliteit als Aartsbischop van Utrecht, wordt Zwijsen vergezeld van pastoor Willem Steenhoff uit Soest.

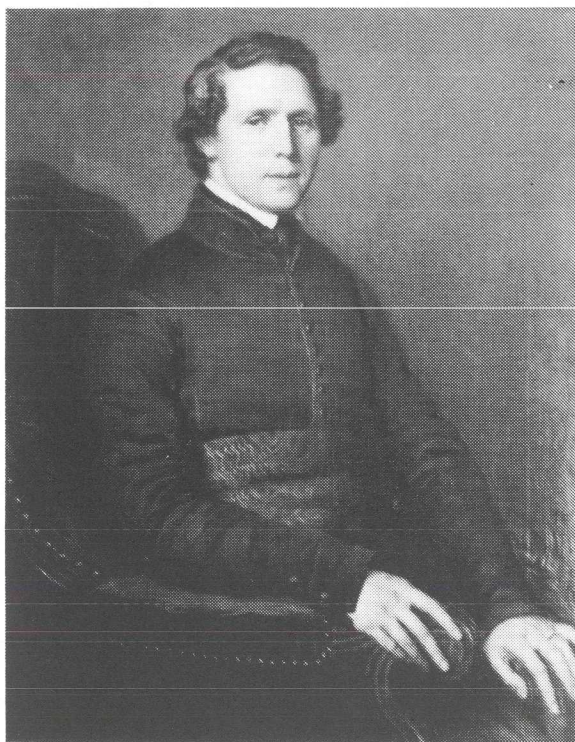
Waarom Pastoor Steenhoff?

Het boek vermeldt "die taal en land kent" aldus Zwijsen in een brief aan deken W.A.H. van Bylevelt te Maarssen, in welke brief hij overigens niet kan nalaten op te merken dat hij graag thuis was gebleven.

Steenhoff was een oud-student (1833-1842 van het Collegio Urbano in Rome) en oud-hoogleraar te Warmond. In een brief aan deken J.Hartman te Utrecht, de oud aartspriester, heet het dat hij Steenhoff als secretaris ("loco secretarii") meeneemt.

Een overdreven groot bouwer van kerken in zijn nieuwe aartsbisdom Utrecht is Zwijsen niet geweest, zeker vergeleken met enkele opvolgers, aldus Peijnenburg.

Hij vermeldt echter wel, dat tot de eerste kerken waarover men in de archivalia gegevens vindt, de in classicistisch-romeinse stijl gebouwde kerk van Soest behoort, waarvan de "oud-alumnus van de Propaganda Fide" W. Steenhoff de bouwpastoor was.

Pastoor Steenhoff

In deel 3 "Uit de geschiedenis van Soest" met als titel de Petrus en Paulusparochie (ISBN 90-800321-3-1 uitgegeven door de Historische Vereniging Soest), geschreven door de heer F.S.I. Knaapen, wordt op de bladzijden 21 t/m 23 een hoofdstuk gewijd aan Pastoor Willem Steenhoff.

Wij willen u - delen van - de tekst niet onthouden. De volledige inhoud geeft uiteraard een vollediger beeld van Steenhoff:

1851-1880 Een belangrijke Periode.

Met de komst van pastoor Willem Steenhoff begon voor de parochie Soest een geheel nieuw tijdperk. Om een indruk te krijgen van de persoon Steenhoff volgen hier eerst de personalia van de nieuwe herder.

Van hoogleraar tot dorpspastoor.

Willem Steenhoff werd geboren te Utrecht op 29 september 1816 uit het huwelijk van Johannes Steenhoff en Maria Gruythuizen. Hij bezocht enige tijd het stedelijk gymnasium in zijn geboortestad. Totdat hij in december 1833 naar Rome vertrok. Daar vinden wij hem terug op 7 januari 1834 als student aan het Urbanuscollege, waar hij grote bekendheid verwierf. Hij slaagde cum laude als doctor in de godgeleerdheid en het canoniek recht. Hij verwierf ook bekendheid door de wijze waarop hij de catalogus der koptische en andere oosterse handschriften van het Museum Borgianum tot stand bracht. Op 19 maart 1842 werd hij te Rome tot priester gewijd. Toen hij reeds lang in Soest werkte, benoemde Paus Pius IX hem (26 oktober 1861) tot geheim kamerheer, wat hem het recht gaf de titel van monseigneur te voeren. Kort na zijn priesterwijding keerde hij naar Nederland terug en diende drie maanden bij de Aartspriester Gijsbertus Vermeulen als assistent. In 1799 was te Warmond een seminarie voor opleiding van priesters gesticht, dat voor heel Nederland boven de rivieren moest gaan dienen. Willem Steenhoff werd daar hoogleraar in de theologie en bleef dat gedurende negen jaren (1842-1851).

Alhoewel hij een man was van grote wetenschap, trok toch ook de zielzorg in de parochie hem wel aan. Ook zijn gezondheid had kennelijk een knauw gekregen door de overgang van Rome naar het vlakke land, zo vlak achter de duinen, want na zeven jaren vroeg hij ontslag als leraar op grond van zijn zwakke gezondheid. Dit ontslag werd hem echter niet vóór 1851 verleend.

Gesteund door zijn grote en invloedrijke relatiekring binnen en buiten de Rooms Katholieke kerk begon pastoor Steenhoff zijn werk in de Petrus en Paulusparochie te Soest.

Kort na zijn installatie hield hij op twee achtereenvolgende zondagen een preek om zijn plannen uiteen te zetten en zijn parochianen aan te sporen hem niet alleen mentaal bij te staan maar ook bij te dragen aan de bouw van een nieuwe kerk ter vervanging van de bestaande schuurkerk. De pastoor had mee, dat zijn beide voorgangers deze zaak hadden laten zitten, waardoor er een periode van rust was geweest bij de geldelijke inzamelingen. Hij speculeerde erop, dat daardoor de mildheid van de gemeenschap zou zijn vergroot. Het bouwen van een geheel nieuwe kerk met alles wat daarbij behoort gaf hem ook de

mogelijkheid zijn eigen ideeën daaromtrent volledig te volgen, zonder hinder van een erfenis uit het verleden. Dat werkte ook op zijn ijdelheid en is m.i. ook mede bepalend geweest voor zijn vorm van leiderschap als uiting van zijn karakter. Steenhoff was geen gemakkelijk man om mee samen te werken, hoe beminnelijk hij ook wel eens wordt afgeschilderd.

Hij haalde op die twee zondagen het voor die tijd enorme bedrag van f 30.000,- op. Bij het noemen van dat bedrag wil ik er wel even op wijzen, dat Soest in 1851 nog geen 2900 inwoners telde en dat die kapitale som slechts door het volwassen katholieke deel van de Soester gemeenschap werd bijeengebracht.

De pastoor hield van snel werken en hij zocht dan ook al korte tijd later contact met een architect die in staat moest worden geacht zijn bouwkundige idealen vorm te geven.

Op bladzijde 36 schrijft de heer Knaapen verder:

Pastoor Steenhoff was een enthousiast bouwpastoor, hetgeen blijkt uit zijn correspondentie met de inmiddels benoemde eerste aartsbisschop van Utrecht na de reformatie, Mgr. Johannes Zwijssen te Tilburg.

19 Juli 1853 schrijft de pastoor dat kerk en pastorie de voltooiing naderen, op 15 september moet het gehele werk klaar zijn.

*In een brief van 22 augustus 1853 vraagt de pastoor schriftelijk aan de aartsbisschop (waarbij hij zich excuseert voor het feit dit verzoek niet mondeling te hebben gedaan, wegens drukke werkzaamheden o.a. verband houdende met inkwartiering van soldaten bij de gemeentena-
ren), de kerk te komen inwijden. Deze inwijding vond plaats op 28 september van hetzelfde jaar.*

Na zijn overlijden in 1880 is Pastoor Steenhoff begraven op het R.K. Kerkhof aan de Dalweg. Dat kerkhof was op zijn initiatief in 1876 vergroot en vernieuwd en werd toen van het nog bestaande poortgebouw voorzien.

Op 30 november 1911 besloot de gemeenteraad de naam van Steenhoff te verbinden aan een deel van de hoofdweg door Soest (vanaf de Holleweg, de huidige Dalweg, tot de spoorlijn).

P.M. de la Court, burgemeester (1869-1872)
Jhr. F.W.H.P.J. Martini van Geffen,
burgemeester (1872-1881)

Wim de Kam

Na het ontslag wegens ziekte en het overlijden van burgemeester Pieter Gallenkamp Pels in de eerste maanden van 1869, toog de toenmalige commissaris der koningin in Utrecht (Jhr. Van Doorn) vaardig aan het werk om in de opvolging te voorzien. Op 25 maart 1869 deed hij een voordracht aan de minister van binnenlandse zaken van twee kandidaten, waarvan de nr.1 was de 27 jarige burgemeester van Langbroek en Cothen, de heer van Bommel en de nr.2 Jhr. Strick van Linschoten, kandidaat-notaris en wethouder te Maarsse.

Op 27 maart 1869 schreef de minister aan de commissaris der koningin dat het hem was opgevallen dat de commissaris in zijn voordracht op geen enkele wijze was ingegaan op de kandidaat die uitdrukkelijk onder zijn aandacht was gebracht en die de voorkeur had van Z.K.H. Prins Hendrik (een broer van koning Willem III).

Die kandidaat was P.M. de la Court te Baarn. De commissaris der koningin bood zijn verontschuldigen aan met de opmerking dat het hem inderdaad was ontgaan dat voor die kandidaat extra aandacht was gevraagd. Het is echter niet waarschijnlijk dat die laatste opmerking op waarheid berustte. Immers bij brief van 18 februari 1869 had een aantal Soester notabelen, waaronder de bekende 19e eeuwse predikant en 'geschiedschrijver', ds. J. Bos, uitdrukkelijk de aandacht gevraagd voor de kandidatuur van P.M. de La Court. In een opmerkelijke brief werd gepleit voor de benoeming van een burgemeester van protestantse huize ook al was de meerderheid van de bevolking rooms-katholiek.

De commissaris handhaafde zijn eerder aan de minister gedane voordracht. Zijns inziens was de la Court op zichzelf geschikt voor het ambt van burgemeester maar waren er bezwaren om hem dicht bij zijn huidige woonplaats te benoemen. Om dezelfde reden had een eerdere benoeming tot burgemeester van Baarn niet plaatsgevonden.

De minister week (waarschijnlijk onder invloed van de Koning, of meer waarschijnlijk nog van Prins Hendrik) af van de aanbeveling en benoemde de la Court tot de nieuwe burgemeester van Soest.

Pieter Maria de la Court was geboren op 26 februari 1816 te Ubbergen. Hij was gehuwd met Jkvr. Henriëtte Maria Ram, een telg uit een bekend Utrechts regentengeslacht. Haar broer was de stichter van het landgoed De Paltz. Het burgemeestersechtpaar vestigde zich na de benoeming in het pand aan Het Lange Eind nr.50, gemaand Vredelust. Het is niet precies bekend waar dit pand heeft gestaan. Vermoedelijk in de directe omgeving van de huidige Korte Brinkweg/van Weedestraat.

Anders dan bij zijn voorganger was de secretarie niet meer gehuisvest bij de burgemeester aan huis. Hij combineerde het ambt van burgemeester ook niet met dat van secretaris. Vrij snel na zijn benoeming werd een gemeentesecretaris benoemd, de heer D.A. Rutgers.

Voor zover de la Court daarin de hand heeft gehad is, zoals later nog zal blijken, dit geen gelukkige hand geweest. Bijzonderheden over de ambtsperiode van de la Court zijn niet bekend. Die ambtsperiode heeft dan ook maar kort geduurd, want op 22 september 1872 overleed hij.

Jhr. Martini van Geffen.

Na het overlijden van P.M. de La Court werd weer volop gelobbyd met het oog op de vervulling van de burgemeestersvacature. Tot de sollicitanten behoorden wethouder Kloosters. Hij werd gesteund door de leden van de raad en talrijke ingezetenen. De commissaris der koningin was echter gewaarschuwd. De minister van binnenlandse zaken had hem bericht dat Zijne Majesteit Koning Willem I raadpleging van zijn broer Prins Hendrik wenselijk achtte alvorens er een aanbeveling zou worden gedaan, zulks gelet op diens bijzondere belangstelling voor en betrokkenheid bij Soest. De commissaris is dan ook op audiëntie gegaan bij Prins Hendrik op het paleis Soestdijk.

Prins Hendrik heeft in dat gesprek niet de naam van een persoon genoemd waar zijn specifieke voorkeur naar uitging. Wel bevinden zich in het archief van het kabinet van de commissaris verschillende brieven van de adjudant van Prins Hendrik waarbij een kandidaat onder de aandacht van de commissaris werd gebracht. Het is duidelijk dat verschillende kandidaten zich ook rechtstreeks tot Prins Hendrik hadden gewend teneinde steun voor hun kandidatuur te verkrijgen.

De commissaris meende, blijkens zijn brief aan de minister, dat de kandidaat die hij aanbeval alleszins de instemming van Prins Hendrik zou kunnen krijgen. Die kandidaat was Jhr. Frans Willem Hendrik Pieter Jan Martini van Geffen te Vught. Blijkens de ingewonnen inlichtingen bij de commissaris der koningin in Brabant was hij afkomstig uit een achtenswaardige familie in Brabant. Hij was scheepskapitein ter koopvaardij geweest en administrateur van een landelijke onderneming op Java.

De minister en de Koning volgden de aanbeveling en bij K.B. van 8 november 1872 werd jr. Martini van Geffen benoemd tot de nieuwe burgemeester van Soest.

Bij zijn aantreden maakte wethouder Kloosters zich tolk van de gevoelens van de raad toen hij opmerkte dat men liever iemand anders had gezien. De burgemeester toonde begrip voor die reactie met verwijzing naar het spreekwoord "Onbekend maakt onbemind". De start was niet gemakkelijk.. In één van de eerste raadsvergaderingen onder leiding van de nieuw benoemde burgemeester wilde men in een geheime stemming beslissen over een verzoek om subsidie van het Weerbaarheidskorps Prins Hendrik, afdeling Soest. Ondanks de waarschuwing van de burgemeester dat een geheime stemming volgens de gemeentewet voor een beslissing over dit soort zaken verboden was zette de raad zijn zin toch door. Blijkbaar is de burgemeester er na de raadsvergadering wel in geslaagd om de raadsleden te overtuigen van zijn gelijk. Binnen een week kwam de raad opnieuw bijeen en nam het besluit om de eerder genomen beslissing in te trekken en later op een ordentelijke wijze alsnog een besluit te nemen over het subsidieverzoek.

In het eerste jaar van zijn ambtsperiode deed zich ook nog een ander conflict voor. Wethouder Kloosters stelde voor om een vergoeding van f. 100,-- per jaar die de secretaris op grond van een oud besluit genoot naast zijn wedde in te trekken omdat die toelage destijds aan de burgemeester in 1854 (de toenmalige burgemeester Gallenkamp Pels was tevens secretaris) was toegekend teneinde daarvoor een ambtenaar aan te stellen. Of het uit solidariteit is geweest met de secretaris is niet duidelijk, maar in de volgende raadsvergadering vroeg en kreeg de burgemeester ontslag als ambtenaar van de burgerlijke stand.

Op voorstel van wethouder Kloosters werd onmiddellijk gestemd over de benoeming van een raadslid tot ambtenaar van de burgerlijke stand. Het benoemde raadslid nam na enige bedenktijd de benoeming niet aan. Toen ook in daarna volgende stemmingen raadsleden die werden gekozen hun benoeming niet aannamen kwam Martini van Geffen met een compromis. Hij toonde zich bereid om zich opnieuw tot ambtenaar van de burgerlijke stand te laten benoemen als de vergoeding van f. 100,- voor de secretaris in stand bleef. Veel plezier heeft de burgemeester aan zijn gemeentesecretaris niet beleefd. Tijdens de raadsvergadering van 30 juli 1874 brachten de raadsleden ter sprake de afwezigheid van de secretaris zonder enige kennisgeving, "terwijl zelfs diens echtgenote staande de vergadering den burgemeester om inlichtingen vraagt".

Al spoedig daarna bleek wat er aan de hand was. De secretaris werd verdacht van verduistering van brieven en geld en was gearresteerd. Met ingang van 15 augustus 1874 werd hij ontslagen. Tot zijn opvolger werd bij raadsbesluit van 24 september 1874 benoemd de heer J.K.M. Meisma uit Meppel, hoewel de burgemeester de voorkeur had voor een andere kandidaat.

Hoewel de start moeilijk was komt burgemeester Martini van Geffen uit de archiefstukken naar voren als een kundig bestuurder, die de waardering van de raad en burgers wist te winnen. Belangrijke beslissingen die in zijn periode zijn genomen betroffen de verbetering van de rijksstraatweg tussen Soest en Soesterberg en de omnivervoersdienst tussen Baarn en Soest.

In de raadsvergadering van 14 november 1878 werd stilgestaan bij de herbenoeming van Jhr. Martini van Geffen bij K.B. van 1 november 1878. Blijkens de notulen wenste wethouder Kloosters *"in warme bewoordingen namens de raad den herbenoemden burgemeester geluk met dit blijk van 's Konings vertrouwen en verklaart dat de leden van den Gemeenteraad als vertegenwoordigende de Burgerij en ook spreker zelve gaarne geacht worden dat vertrouwen te deelen; reden waarom spreker zich deze welkome gelegenheid benut daarvan openlijk blijk te geven en hierbij de hoop uitspreekt dat Jhr. Martini van Geffen in dien betrekking nog vele jaren zijn tot dusverre betoonden ijver en krachten mogen blijven wijden aan de belangen van Soest en haar ingezetenen"*.

Van het vertrouwen in de burgemeester bleek ook tijdens de behandeling van een verzoek van de burgemeester om zich te mogen vestigen buiten de gemeente Soest en wel in Baarn (op de grens met Soest). In de positieve raadsbeslissing staat vermeld dat de burgemeester zoveel blijken van goede zorg in de uitoefening van zijn ambtsbezigheden heeft gegeven dat er voldoende waarborgen waren voor voortzetting daarvan ook bij het woonachtig zijn buiten de gemeente. De aanleiding voor het verzoek van de burgemeester was gelegen in de gedwongen ontruiming vóór 1 mei 1879 van het pand Vredelust (Lange Eind nr.50) dat hij had betrokken na het overlijden van zijn voorganger de la Court. Hij wilde graag dicht bij het gemeentehuis blijven wonen maar slaagde er niet in om in Soestdijk iets geschikts te vinden. In zijn verzoek aan de Koning om toestemming om in Baarn (net buiten de grens met Soest) te mogen wonen, staat de volgende opvallende passage: "het adressant uit overwegingen, zowel van het belang der gemeente, als van het ongerief voor de meerderheid der ingezetenen hiermede gespaard, heeft afgezien van het denkbeeld om zich met der woon te vestigen in het buurtschap Soesterberg, gelegen op 8 à 9 kilometer van het gemeentehuis".

Bij Koninklijk Besluit van 20 januari 1881 werd Jhr. Martini van Geffen benoemd tot burgemeester van de gemeente Sloten in Noord-Holland een eervol ontslag verleend als burgemeester van Soest. Bij zijn vertrek werden opnieuw vele lovende woorden gesproken.

Jr. Martini van Geffen heeft ongetwijfeld waargemaakt wat de commissaris der koningin vóór zijn benoeming verwachtte, namelijk dat hij de instemming zou verwerven van prins Hendrik. Tot slot van dit artikel wil ik nog even stilstaan bij diens betrokkenheid bij Soest en omgekeerd. In het onlangs verschenen boek "Paleis Soestdijk en zijn bewoners" van J.W. Steendelaar wordt er op gewezen dat na het overlijden van koningin-moeder Anna Paulowna in 1865 haar zoon prins Hendrik beschermheer werd van de Commissie voor Weldadigheid (blz. 15 e.v. van het boek).

Ook in ander opzicht komt uit de archiefstukken een beeld naar boven dat prins Hendrik (de broer van koning Willem I) de belangen van Soest zeer ter harte gingen. In de raadsvergadering van 13 juni 1878 werd hij uitvoerig bedankt voor zijn financiële bijdrage aan de verbetering van de weg tussen Soest en Soesterberg.

Toen prins Hendrik in augustus 1878 trouwde met een Pruisische prinses, kreeg hij als huldeblijk van Soest en Baarn samen een zilveren theeservies waarvan de kosten bedroeg f. 2.600,-- (zo waar geen gering bedrag voor die tijd). Bij zijn overlijden in januari 1879 werd een uitvoerig rouwbeklag gezonden naar zijn weduwe waarin de droefheid van alle ingezetenen werd vertolkt. Een passage uit dit rouwbeklag duidt op zijn dagen van weldadigheid: "Moge Mevrouw, de gedachte dat onze Hooggeschatte Weldoener en Edele menschenvriend, de Kroon des Eeuwigen levens is weggelegd, Uwe Koninklijke Hoogheid tot eenige troost in deze diepe smart strekken".

BRONNEN:

ARCHIEF VAN HET KABINET VAN DE COMMISSARIS DER KONINGIN UTRECHT

EN ARCHIEF VAN DE GEMEENTE SOEST.

Lezenswaardigheden uit diverse tijdschriften

In deze nieuwe rubriek willen wij de aandacht vestigen op artikelen uit diverse tijdschriften, waarvan wordt aangenomen dat deze de interesse van verenigingsleden hebben. De tijdschriften worden na een lezersronde onder de redactie en bestuursleden in de bibliotheek geplaatst.

Bun Historiae (*uitgave van de Hist. Ver. Bunscote*) 19e jaargang nr. 2 - april 1998

Themanummer over de Nieuwe Schans. Hierin aandacht voor de geschiedenis van de buurt van de Nieuwe Schans; het begrip "Schans" als verdedigingswerk; het ontstaan van deze buurt als woonbuurt met alles wat daar aan vast zat; de huizenbouw; de bewoners - hoe ze leefden met elkaar - en de buurtvereniging.

Tussen Vecht en Eem (*uitgave Stichting tussen Vecht en Eem*) 16e jaargang nr 2 - mei 1998

Deze uitgave is in belangrijke mate gewijd aan Blaricum, dorp in het groen. Artikelen worden ondermeer gewijd aan Het Molenveen; kadasterkaart Blaricum uit ca. 1832; toponiemen in de Blaricummer Eng; het dorp Blaricum rond 1840; Landbouw en geteelde gewassen vanaf ca 1850; zijn plaats in de Nederlandse tuinarchitectuur; dertig jaar beschermd dorpsgezicht en een beschrijving van Blaricum rond 1900

Historische Kring Blaricum no. 27 - april 1998

Als vervolg op een eerder artikel (jaargang 1986, nrs 3 en 5), waarin voornamelijk aandacht is geschonken aan de mutsen en kledingstukken van de klederdracht van Gooi- en Eemland wordt nu de sieraden besproken, die bij deze "Dracht" werden gedragen.

Dolderse Kroniek (*uitgave historische vereniging Den Dolder*) 1e jaargang nrs 1 en 2

Een beschrijving van een wandeling door Den Dolder van 70 jaar geleden

